on-line > www.vulkani.rs
mail to > office@vulkani.rs

Naziv originala:
Kristine Barnett
THE SPARK

Copyright © 2013 Kristine Barnett
Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-00512-7

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

JEDAN U MILION

KRISTIN BARNET

Priča majke koja je odgajila genija

Prevod Vladan Stojanović

izdavaštvo vulkan

Beograd, 2013.

Imena većine dece i roditelja i neki biografski podaci iz ove knjige su izmenjeni, a određene opisane osobe nastale su ukrštanjem osobina stvarnih ličnosti.

Za Majkla, koji svakodnevno čini nemoguće mogućim
I za sve kojima je ikada rečeno da ne mogu

Uvod

Sedim u zadnjem delu univerzitetskog amfiteatra na predavanju iz fizike, dok se studenti u manjim grupama okupljaju oko belih tabli, da bi se pozabavili današnjom jednačinom.

Posao napreduje isprekidanim tempom. Mnogo je pisanja i brisanja. Gledam kako moj devetogodišnji sin čavrlja s profesorom u prednjem delu prostorije dok se timovi studenata prepiru. Atmosfera u amfiteatru postaje sve napetija. Moj sin, konačno, privlači stolicu do bele table i staje na nju. Mora da se podigne na vrhove prstiju i protegne ruke koliko god može, iako stoji na stolici.

I on se, baš kao i svi ostali studenti, prvi put susreće s ovom jednačinom. Uprkos tome, piše bez oklevanja. Brojevi postojano i tečno klize s njegovog flomastera. Ubrzo, svi pogledi počivaju na njemu. Studenti iz drugih grupa prestaju da rade i zure u dečačića s naopako okrenutom kapom za bejzbol. Moj sin je previše zaokupljen sejanjem brojeva i znakova po tabli da bi opazio radoznale poglede. Nepojmljivom brzinom ispisao je pet, deset, petnaest redova. Popunio je svoju i prešao na susednu tablu.

Obraća se studentima iz svoje grupe. Pokazuje, objašnjava i postavlja pitanja, kao da je profesor. Ozbiljna žena s francuskom pletenicom odvaja se iz druge grupe. Prilazi mu da bi ga bolje čula. Pridružuje joj se mladić pogrbljenih leđa, koji klima glavom sa sve vidnijim odobravanjem.

Svi studenti iz prednjeg dela amfiteatra sjatili su se za nekoliko minuta oko mog dečaka. On skakuće na prstima od oduševljenja dok pokazuje problematično mesto u jednačini. Bradati student postavlja mu

pitanje. Pogled mi se zaustavio na profesoru koji sve to posmatra sa zadovoljnim osmehom, oslonjen na zid.

Studenti su se vratili svojim grupama. Shvatili su problem. Ispisuju slova i brojeve po tablama. Primećujem napetost u njihovom govoru tela i zaključujem da niko u prostoriji ne voli jednačine više od mog sina.

Predavanje je završeno. Amfiteatar se prazni. Moj sin skuplja flomastere. Živahno čavrlja s drugom iz grupe o najnovijoj NBA video-igrici koju obojica žele. Penje se uz stepenice ka meni, u društvu profesora, koji mi pruža ruku.

„Gospođo Barnet, odavno čekam priliku da vam saopštim koliko uživam u Džejkovom prisustvu na predavanjima. Izvlači najbolje iz kolega. Nisu navikli da ih neko toliko nadmašuje. Znajte da ga ponekad i ja jedva pratim!“

Nasmejali smo se u isti mah.

„Blagi bože“, rekla sam. „Upravo ste, u nekoliko reči, ispripovedali moju životnu priču.“

Zovem se Kristina Barnet. Mog sina Džejka smatraju čudom od deteta na polju matematike i fizike. U osmoj godini počeo je da sluša univerzitetska predavanja iz matematike, astronomije i fizike. U devetoj je primljen na univerzitet. Nedugo potom započeo je rad na originalnoj teoriji relativiteta. Jednačine su bile toliko duge da su se prelivale s ogromne table na prozore našeg doma. Nisam znala kako da mu pomognem. Pitala sam ga postoji li neko kome bi mogao da predstavi svoj rad. Znameniti fizičar kog sam pozvala u Džejkovo ime rado se prihvatio tog posla. Potvrdio je da Džejk radi na originalnoj teoriji i napomenuo da će ga ona, ako odoli strogoj naučnoj proveri, svrstati među ozbiljne kandidate za Nobelovu nagradu.

Džejk je tog leta, u dvanaestoj godini, dobio posao na univerzitetu. Radio je kao istraživač u Odseku za fiziku. To je bio njegov prvi letnji posao. Treće nedelje rešio je otvoreni problem u teoriji rešetke. Taj uspeh predstavljen je u radu objavljenom u jednom od najuglednijih naučnih časopisa.

Nekoliko meseci ranije, u proleće iste godine, u lokalnim novinama pojavio se mali članak o skromnoj dobrotvornoj ustanovi koju smo

pokrenuli moj suprug Majkl i ja. Neupadljiva vest je, sasvim neočekivano, dovela do objavljivanja opširnije priče o Džejku u tiražnijim novinama. Televizijske ekipe uskoro su se ulogorile na našem travnjaku. Telefon nam je neprestano zvonio. Zvali su nas ljudi iz filmske industrije, voditelji TV emisija, dopisništva novinskih agencija, izdavači, agencije za talente, elitni fakulteti. Novinari i producenti umirali su od želje da intervjuišu Džejka.

Zbunila sam se. Majkl i ja u to vreme nismo mogli da shvatimo otkud toliko interesovanje za našeg sina. Znali smo da je pametan, da su njegove sposobnosti u matematici i fizici izuzetno velike i da nije baš „normalno" što tako mlad redovno pohađa koledž. U to vreme slavili smo drugačije pobede: ostvario je pristojne rezultate kao udarač u bejzbolu, stekao je grupu bliskih prijatelja s kojima je voleo da igra *Hejlo* i gleda filmove u podrumu, i smuvao (reći ću vam, iako će me ubiti zbog ovoga) prvu curu.

Ove uobičajene stvari u Džejkovom životu imale su za nas značaj vrhunskih dostignuća. Zbog toga smo bili u potpunosti ošamućeni i zatečeni neobuzdanom najezdom medija. Tek posle razgovora s nekolicinom novinara i čitanja i slušanja njihovih priča počeli smo da shvatamo razmere svoje neobaveštenosti. Snažni medijski reflektori pomogli su nam da shvatimo da se scenario našeg života sa sinom iz osnova promenio.

Novinari, naravno, nisu znali da Džejkov neverovatni um izgleda još čudesnije u svetlosti činjenice da je zamalo izgubljen. Kad su se predstavnici medija pojavili na našem travnjaku, živeli smo u senci dijagnoze autizma, koju je Džejk dobio u drugoj godini života. Bespomoćno smo posmatrali kako naša živahna, izrazito napredna beba postepeno prestaje da govori i iščezava u sopstvenom svetu. Prognoze lekara brzo su prešle put od sumornih do nedvosmisleno mračnih. Stručnjaci su nam u Džejkovoj trećoj godini saopštili da će biti dobro ako u šesnaestoj bude u stanju da samostalno veže pertle.

Ova knjiga je pripovest o prelasku s tog na ovaj nivo. Ja je pre svega shvatam kao priču o moći nade i o zapanjujućim mogućnostima koje se mogu ostvariti ako razmišljamo na otvoren način i ako naučimo kako da crpemo istinski potencijal koji leži u svakom detetu.

JEDAN U MILION

Centimetar ili šesnaest hiljada kilometara

Novembar 2001.
Džejk je trogodišnjak

„Gospođo Barnet, volela bih da porazgovaram s vama o abecednim karticama koje šaljete u školu s Džejkobom."

Džejk i ja sedeli smo u dnevnoj sobi s njegovom učiteljicom iz Specijalnog obrazovanja. Bila je u mesečnoj, zakonom propisanoj poseti našem domu. Džejk je voleo jarko obojene kartice više nego išta na svetu. Vezao se za njih kao druga deca za ofucanog plišanog mecu ili ćebence. Prodavale su se u samoposluzi u kojoj sam najčešće pazarila. Druga deca trpala su kutije pahuljica ili čokoladice u majčinu korpu, a ja sam u njoj stalno pronalazila pakovanja s abecednim karticama, Džejku tako dragim.

„Uh, ne šaljem mu ja karte. Sam ih pokupi na putu do vrata. Moram da mu ih istrgnem iz ruke da bih mu obukla košulju. Nosi ih i u postelju!"

Učiteljica se nervozno promeškoljila na kauču. „Možda je vreme da promenite očekivanja u pogledu Džejkoba, gospođo Barnet. Naš program usmeren je na sticanje veština neophodnih za život, na ciljeve poput samostalnog odevanja." Govorila je ljubaznim glasom, s očiglednom namerom da zvuči jasno i nedvosmisleno.

„Naravno, to mi je poznato. I kod kuće se trudimo da mu pomognemo da ovlada tim veštinama. Ali on toliko voli te kartice..."

„Žao mi je, gospođo Barnet. U stvari, pokušavam da vam kažem da, što se tiče Džejkoba, nećete morati da brinete o abecedi."

Konačno – konačno – shvatila sam šta sinovljeva učiteljica pokušava da mi kaže. Htela je da me zaštiti, da se uveri da sam u potpunosti upućena u ciljeve programa za sticanje veština neophodnih za život. Nije mislila da su abecedne kartice preuranjene. Pokušavala je da mi da do znanja da nikad neću morati da brinem o Džejkovom poznavanju abecede, zato što su ljudi iz programa bili ubeđeni da on *nikad neće naučiti da čita*.

To je bio jedan od brojnih razornih udaraca koje smo doživeli te godine. Džejk je nedavno dobio dijagnozu autizma. Nekako sam uspela da shvatim da nema ni najmanje nade da će u dogledno vreme (ili ikada) dostići i prestići neke razvojne ciljeve, etape normalnog detinjstva. Čitavih godinu dana borila sam se da prihvatim duboku i sivu neizvesnost koju donosi autizam. Bespomoćno sam posmatrala kako mnoge Džejkove sposobnosti, poput čitanja i pričanja, netragom nestaje. Nisam htela da dozvolim bilo kome da zalupi vrata pred razvojnim mogućnostima mog deteta u krhkom uzrastu od tri godine, bez obzira na dijagnostikovani autizam.

Tada ni sama nisam verovala da će Džejk ikada naučiti da čita, zato je bilo pomalo ironično što nisam htela da dopustim da iko određuje njegov domet, pogotovo ne na tako niskom nivou. Tog jutra pomislila sam da je Džejkova učiteljica oštro zalupila vrata njegove budućnosti.

Prkošenje savetima profesionalaca užasavajuće je iskustvo za svakog roditelja. Duboko u srcu znala sam da će Džejk propasti ako ostane u programu Specijalnog obrazovanja. Odlučila sam da se oslonim na instinkte i prigrlim nadu, umesto da je odbacim. Rešila sam da ne traćim vreme i energiju na ubeđivanje učitelja i terapeuta u njegovoj školi da promene očekivanja ili metode rada s decom. Nisam htela da se borim protiv sistema niti da drugima namećem ono što sam smatrala ispravnim za svoje dete. Odlučila sam da ne unajmljujem advokate i stručnjake da bih mu obezbedila neophodne usluge, već da uložim direktno u njega i učinim sve što budem smatrala neophodnim da bih mu pomogla da dostigne pun potencijal – ma koliki on bio.

Tog dana donela sam najstrašniju životnu odluku, po cenu sukoba sa stručnjacima i suprugom Majklom. Rešila sam da stanem iza Džejkove strasti. Možda pomoću voljenih abecednih kartica *jeste* pokušavao da

čita, a možda i nije. Bilo kako bilo, nisam mu ih oduzela. Postarala sam se da ih dobije u što većem broju.

Tri godine ranije, oduševila sam se kad sam saznala da sam ostala u drugom stanju. Zatrudnela sam u dvadeset četvrtoj godini. Spremala sam se za ulogu majke otkad sam znala za sebe.

Još u detinjstvu mi je bilo jasno (kao i svima oko mene) da će deca zauzimati centralno mesto u mom životu. U porodici su me svi zvali Čarobnim Sviračem, zato što me je, gde god išla, pratila povorka dečurlije, spremne za početak velike pustolovine. Moj brat Bendžamin rođen je kad sam imala jedanaest godina. Od samog početka nije se odvajao od mene. U trinaestoj sam čuvala decu svima u kraju. U četrnaestoj sam vodila nedeljnu školu u našoj crkvi. Niko se nije iznenadio kad sam se zaposlila kao dadilja da bih zaradila za koledž. Posle udaje otvorila sam zabavište. To je bilo ostvarenje životnog sna. Čitavog života bila sam s decom. Jedva sam čekala da dobijem svoju.

Put do Džejkovog rođenja, nažalost, nije bio lak. Iako sam bila mlada, trudnoća je bila teška od samog početka. Dobila sam opasno visok pritisak, čestu komplikaciju u trudnoći, koja može da naškodi i majci i detetu. Majka mi je pomagala dok sam se očajnički borila da zadržim bebu. Trudnoća je bivala sve teža. Sve češće sam dobijala preuranjene trudove. Doktori su se toliko zabrinuli za mene da su mi propisali strogo ležanje i brojne lekove, da bi predupredili prevremene trudove. I pored sve pažnje i nege, devet puta sam morala da ostanem u bolnici.

Tri nedelje pre termina za porođaj ponovo sam zaglavila u bolnici. Trudovi su ovog puta bili nezaustavljivi, a ishod krajnje neizvestan. Pamtim kaleidoskop užurbanih ljudi, onespokojavajuće pištanje elektronske opreme i sve napetija i zabrinutija lica sestara i lekara. Majkl mi je kasnije govorio da je tog dana uvideo koliko čvrsta i tvrdoglava mogu biti. Tada nisam znala da ga je doktor odvukao u stranu kako bi mu rekao da stvari ne idu dobrim putem i da mora biti spreman na najgore. U tom času bilo je verovatnije da će se vratiti kući s detetom ili majkom, ali ne i sa oboje.

Samo znam da se Majkl iznenada stvorio pored mene. Uhvatio me je za ruku i pogledao u oči. Prodro je do mene usred buke, bola, lekova i

straha. Privukao je moju pažnju. Pomogao mi je da dođem sebi. Zapamtila sam samo taj trenutak. Imala sam osećaj da se oko kamere usmerilo na nas dvoje, potiskujući svu buku i gužvu u drugi plan. Videla sam samo Majkla, čvrsto rešenog da dopre do mene.

„Kris, ovde je reč ne o dva, već o tri života. Prebrodićemo ovo iskušenje zajedno. Moramo."

Ni danas mi nije jasno da li se to dogodilo zbog njegovih reči ili pogleda, tek, snažna poruka probila se do mene kroz magluštinu užasa i bola. Nagnao me je da shvatim da me neizmerno voli. Pružio mi je priliku da crpem snagu iz njegove ljubavi. Bio je tako ubeđen da sam sposobna da odaberem život, da se to i obistinilo. Tada je položio sveti zavet da će detetu i meni doveka biti neiscrpno vrelo snage i sreće. Poneo se kao kapetan broda zahvaćenog strašnom olujom. Naredio mi je da se saberem i preživim. To sam i uradila.

Učinilo mi se da sam čula kako se zarekao da će svakog dana donositi sveže cveće u naš dom. Znao je za moju iskrenu ljubav prema cveću, ali je samo dva puta u životu mogao da priušti čestit buket. Sutradan, dok sam ljuljala našu prekrasnu bebu u naručju, počastio me je najlepšim ružama koje sam ikada videla. Odonda je proteklo trinaest godina i nijedna nedelja nije prošla bez svežeg cveća.

Imali smo sreće. Tačnije, desilo se pravo čudo. Tada nismo znali da to neće biti poslednji put da je naša porodica stavljena na iskušenje i da ćemo se ponovo izvući uprkos minimalnim izgledima. Van korica hercromana, ne srećemo se često s ljubavlju koja sve čini mogućim. Takva osećanja retka su u stvarnom životu. Verujte mi kad vam kažem da Majkl i ja imamo takvu ljubav. Pomaže nam da nađemo mirnu luku, čak i kad se ne slažemo. Duboko u srcu znam da smo bebica i ja tog dana preživele samo zahvaljujući njegovoj snažnoj ljubavi. Za sve što se zatim dogodilo zahvaljujemo tom plemenitom osećanju.

Napustili smo bolnicu sa svešću da imamo sve što smo oduvek želeli. Sigurna sam da se svaka nova porodica tako oseća. Bili smo duboko uvereni da smo najsrećniji ljudi na kugli zemaljskoj.

U povratku kući, s bebicom, zastali smo da potpišemo formulare za kupovinu prve kuće. Uz malu pomoć mog deke Džona Henrija uselili smo se u skromnu kuću na kraju slepe ulice u radničkom predgrađu u Indijani. Planirala sam da u istoj kući otvorim zabavište.

Pogledala sam Majkla preko bebine glavice i pomislila da smo se pronašli zahvaljujući neverovatnom spletu srećnih okolnosti – uprkos zlosrećnom prvom susretu.

Upoznali smo se na koledžu. Naš navodno „slučajni susret" bio je rezultat nezgrapnog petljanja moje sestre Stefani. Nisam ni slutila da će joj pasti na pamet da izigrava provodadžiku, pošto *ništa* u mom životu nije nagoveštavalo da mi je takva usluga potrebna. Naprotiv, bila sam na korak od veridbe – nadala sam se tome – s divnim mladićem Rikom, mojim šarmantnim princem na belom konju. Uživali smo u zajedničkim trenucima. Bila sam sigurna da ćemo doveka živeti srećno i zadovoljno.

Stefani je pak „nešto" govorilo da sam stvorena za dečka kog je upoznala na predavanjima iz retorike. Bila je ubeđena da je briljantni i energični mladić moj idealni partner. Smislila je plan.

Po podne je rasplela mrežu. Spremala sam se za sastanak s Rikom u sobi za šminkanje. Nanela sam dvadesetak različitih nijansi ruža i isprobala osam pari cipela. Kad sam konačno izašla iz sobice, nisam se susrela sa svojim momkom, već s nepoznatim mladićem. Stefani me je, u svom stančiću, na prevaru upoznala s Majklom Barnetom.

Pogledom sam zatražila objašnjenje, zbunjena prisustvom nepoznatog muškarca. Odvukla me je u stranu, da bi mi šapatom poverila nešto što nije imalo nikakvog smisla. Rekla mi je da ga je pozvala kako bi nas primorala da se upoznamo. Nije se ustručavala da pozove mog dečka i otkaže ugovoreni sastanak.

Isprva sam bila previše zatečena da bih reagovala. Pomislila sam da je skrenula s uma kad sam shvatila da izigrava Kupidona. Kako je moglo da joj padne na pamet da namešta ovakvo nešto nekom ko očekuje svadbenu ponudu?

Razbesnela sam se. Nismo vaspitane da švrljamo okolo. Dobro je znala da pre koledža nikad nisam bila na sastanku. Nismo vaspitane ni da budemo nečasne ili pritvorne. Na šta je, dovraga, mislila? Htela sam da se izvičem na nju ili da istrčim iz stana, ali nisam mogla. Vaspitane smo da se u svakoj prilici ponašamo pristojno. Stefani je igrala na tu kartu.

Pružila sam ruku nepoznatom mladiću. I on je, na kraju krajeva, obmanut. Seli smo u dnevnu sobu. Započeli smo usiljeni razgovor, u

kom sam samo simbolično učestvovala. Kad sam se prvi put zagledala u njega, zapazila sam naopako okrenutu kapu za bejzbol, bistre oči i smešnu kozju bradicu. Opuštena i nemarna spoljašnjost navela me je da zaključim da je lišen duhovne dubine. Mnogo se razlikovao od mog uštirkanog imućnog momka.

Zašto je Stefani toliko želela da se sretnemo? Bila sam seljančica, iz porodice koja je generacijama vodila skroman i jednostavan život. Rik mi je predstavio znatno drugačiji svet raskošnih apartmana, automobila s vozačem, zimovanja, finih restorana i otvaranja izložbi po umetničkim galerijama. To sad nije bilo važno. Naljutila bih se na Stefani zbog nepoštovanja moje veze i da mi je dovela Breda Pita. Kontrast između razbarušenog studenta i urednog i uglancanog momka s kojim sam se viđala podstakao je moju radoznalost. Želela sam da saznam šta je moja sestra imala na umu kad nam je priredila ovaj susret.

Stefani me je, nedugo potom, odvela u stranu, što nije bilo lako u njenom stančiću, da bi me oštro ukorila zbog nemog prkosa. „Gde su ti maniri?", pitala me je. „Izderi se na mene kasnije, ako hoćeš, ali udostoji ovog momka pažnje. Razgovaraj s njim." Istog trenutka shvatila sam da je u pravu. Postidela sam se. Biti nepristojan prema strancu – uz to prema gostu! – bilo je potpuno neprihvatljivo ponašanje. Roditelji, baka i deka i pripadnici čvrsto povezane zajednice u kojoj smo odrasle od detinjstva su nam usađivali uljudnost i otmenost u ophođenju. Do tog trenutka bila sam hladna kao led.

Postiđeno sam se vratila na svoje mesto i izvinila Majklu. Rekla sam mu da sam u vezi i da nisam ni slutila da će Stefani pasti na pamet da udesi ovaj susret. Objasnila sam mu da nisam ljuta na njega, već na rođenu sestru, koja nas je stavila u ovako neugodnu situaciju. Izbacila sam to iz sebe u jednom dahu. To nam je omogućilo da se nasmejemo Stefaninoj nepromišljenoj i apsurdnoj drskosti. Tenzija se osetno smanjila. Zapodenuli smo opušteni razgovor. Pričao mi je o predavanjima i ideji za scenario.

Tada sam zapazila ono što je Stefani htela da zapazim. Govorio je o svom scenariju sa strašću i posvećenošću s kakvom se dotad nisam srela. Zvučao je kao ja! Stomak mi se okrenuo. Zavrtelo mi se u glavi. Postalo mi je jasno da će se moja, do malopre tako sigurna budućnost, nepovratno izmeniti. Neću se udati za svog dečka. Rik je divan mladić, ali je naša veza gotova. Nisam imala kud. Majkla Barneta poznavala sam